

پیشنهاد‌های مهرانه

● ترجمه زهرا زارعی
کارشناس ارشد فلسفه تعلیم و تربیت

پیشنهاد‌هایی برای ایجاد انگیزه در دهه اول مهر

کند» درست کنید. سپس از بچه‌ها بخواهید با هم کلاسی‌های خود صحبت کنند و کسانی را که صفات موردنظر را دارند، پیدا کنند. این بازی تعاملی و جذاب است و باعث می‌شود بچه‌ها بیشتر با هم آشنا شوند.

روز «دانش آموز اسرارآمیز»^۳ را اجرا کنید.

هر روز یک دانش‌آموز را انتخاب کنید، بدون اینکه بقیه متوجه شوند. در طول روز به کارهای خوب او توجه کنید. در پایان چند روز مشخص، دانش‌آموز موردنظر را معرفی کنید و ویژگی‌های خوب او را با دیگران به اشتراک بگذارید. این راهبرد، ارتباط خوب را تقویت می‌کند و بین همه دانش‌آموزان فراگیر می‌شود، چون همه می‌خواهند جزوی از این فهرست باشند.

کیف‌هایی کاغذی با عنوان در مورد من^۴ بسازید.

این کیف‌های کاغذی را بین دانش‌آموزان توزیع کنید و از آن‌ها بخواهید چیزهایی مانند عکس‌ها، نقاشی‌ها و چیزهای کوچک را که معرف روحیه و علاقه آن‌هاست، درونشان قرار دهند. سپس به آن‌ها فرصت بدهید محتویات کیف‌ها را در کلاس نشان دهند و چرایی و اهمیت آنچه را درون آن‌هاست به بقیه بگویند. این کار امکان ابراز وجود فردی و

خلاصه و رؤس مطالب را مشخص کنید.

برای مشخص کردن فهرست مطالبی که در طول سال تحصیلی قرار است تدریس شوند، با همه دانش‌آموزان کلاس شروع کنید. از هر دانش‌آموز بخواهید چیزی را با خودش به کلاس بیاورد که بیانگر اهداف، علاقه‌ها یا پیش‌بینی‌های فعلی او برای امسال باشد؛ مثل نامه‌ای به خودش در آینده، یک نقاشی یا حتی یک چیز کوچک.

با دانش‌آموزان یک دیوارنگاره^۱ برای کلاس طراحی کنید.

روی چند کاغذ یا پارچه‌های مخصوص نقاشی کنید و آن‌ها را ببرید. هر دانش‌آموز یا گروهی از دانش‌آموزان را مسئول تزیین بخشی از آن کنید. وقتی بچه‌ها در کنار هم کار می‌کنند، به‌طور طبیعی با هم صحبت می‌کنند و راه‌حل‌هایی می‌یابند. کار نهایی را به دیوار کلاس بچسبانید. به این ترتیب، دانش‌آموزان، کاری را که به‌صورت مشارکتی انجام داده‌اند، همیشه در مقابل چشمان خودشان خواهند دید.

برای آشنایی، میزبان بازی «بگرد، پیداکن»^۲ باشید.

فهرستی از مشخصات و صفات‌های جالب مانند «کسی که در خارج از کشور بوده» یا «کسی که می‌تواند به دو زبان صحبت

می‌کنند. در عین حال، یادگیری را جالب می‌کنند.

در کلاس یک تابلوی اهداف و آرزوها بسازید.

از مجله‌ها، کاغذهای رنگی، قلم‌های علامت‌زن (هایلاپترها) و صنایع دستی برای ساختن تابلوی اهداف و آرزوها در کلاس استفاده کنید. در جریان ساختن این تابلوها در مدرسه، کار تیمی تقویت می‌شود و فرصتی برای به‌اشتراک‌گذاری و توضیح آرزوها برای دانش‌آموزان فراهم می‌شود. همچنین به آن‌ها کمک می‌شود هدف فردی خود را تعیین کنند. در این جریان، معلمان هم علاقه‌ها و انگیزه‌های دانش‌آموزان را می‌شناسند.

حلقه‌های تعریف و تمجید را اجرا کنید.

در کلاس حلقه‌هایی را تشکیل دهید که در آن دانش‌آموزان برگه‌هایی در دست دارند که اسمشان روی آن‌ها نوشته شده است. برگه‌ها را جابه‌جا کنید. از هر دانش‌آموز بخواهید یکی از صفت‌های خوب بغل‌دستی یا پشت‌سری خود را بنویسد. سپس برگه‌ها را جابه‌جا کنید. دانش‌آموزان بدون اینکه نام یکدیگر را متوجه شوند، خواهند دید که هم‌کلاسی‌های آن‌ها در موردشان چه توصیف‌های جالبی داشته‌اند. این کار عزت‌نفس را در دانش‌آموزان پرورش می‌دهد. در عین حال، در کلاس جوی از مهربانی و ارزشمندی ایجاد می‌شود.

نتیجه‌گیری

راهکارهایی که مطرح شدند، به‌منظور ایجاد حس خوشامدگویی در دانش‌آموزان طراحی شده‌اند و شروع کلاس را جذاب می‌کنند. در واقع به‌نوعی مثل یخ‌شکن عمل می‌کنند و برای ایجاد فضایی مثبت تا پایان سال تحصیلی به دانش‌آموزان کمک می‌کنند. با فعالیت دانش‌آموزان در جریان این کارهای جالب، تعاملی و خلاق، معلمان می‌توانند فضایی را ایجاد کنند که آن‌ها حس مهم‌بودن، کارآمدبودن و درک‌شدن پیدا کنند. به یاد داشته باشید، فعالیت‌هایی که در هفته اول مدرسه انجام می‌شوند، مستلزم انعطاف‌پذیری و انطباق‌پذیری هستند. برای انطباق با شرایط کلاس و سن و سال و نیازهای دانش‌آموزان آماده شوید.

پی‌نوشت‌ها

1. Mural
2. Scavenger Hunt
3. Mystery Student
4. About Me" Bags
5. Class Pacts
6. Escape Room
7. icebreaker

اتاق فرار یک بازی ماجراجویی فیزیکی به‌صورت گروهی که در آن هدف، خارج‌شدن از یک اتاق پر از معماست.

منبع

ترجمه مقاله

10 First-Week School Activities That Students Will Love (2024), The International school of THRISSUR, Cambridge International School and Cambridge Early Years Centre <https://tist.school/blog/first-week-school-activities-students-will-love>

به اشتراک‌گذاری علاقه‌ها را بین هم‌کلاسی‌ها فراهم می‌کند.

سرشماری کلاسی انجام دهید و نتیجه را بر دیوار کلاس نصب کنید.

سؤال‌هایی متناسب با سن بچه‌ها پرسید. مثلاً: چند خواهر و برادر دارید؟ در مورد دوستان آن‌ها اطلاعات جمع کنید. با این کار می‌توانید در مورد کلاس اطلاعات خوبی به‌دست بیاورید. این اطلاعات می‌توانند برای ارتقای تعامل اجتماعی در کلاس به کار بروند.

پیمان‌نامه کلاسی^۵ بنویسید و اجرا کنید.

در روز اول مدرسه، علاوه بر اینکه قوانین کلاس را برای دانش‌آموزان مطرح می‌کنید، با هم پیمان‌نامه‌ای کلاسی طراحی و تنظیم کنید. در مورد آنچه محیط یادگیری خوب را می‌سازد صحبت کنید و اجازه دهید دانش‌آموزان پیشنهادهایشان را مطرح کنند. پس از نهایی شدن آن‌ها، بچه‌ها را به گروه‌هایی تقسیم کنید و به هر گروه کاری مانند طراحی، اجرای نمایشنامه یا یک اجرای موسیقی بدهید. این فعالیت به دانش‌آموزان کمک می‌کند برای برآورده‌شدن انتظارات مدرسه بیشتر احساس مسئولیت کنند.

در مدرسه اتاقی را به‌عنوان اتاق فرار^۶ طراحی کنید.

چند جورچین یا بازی چالش‌برانگیز (مانند بازی‌های فکری) در این اتاق قرار دهید. دانش‌آموزان باید تلاش کنند از آن فرار کنند. این بازی‌ها می‌توانند بر اساس برنامه درسی سال قبل یا مفاهیم جدیدی که شما می‌خواهید آن‌ها بدانند، طراحی شوند. این‌ها کار تیمی، تفکر انتقادی و حل مسئله را تقویت

در ادامه چند نگاه مختلف به این پیشنهادها را خواهید خواند.

معلم، رهبر یادگیری

دکتر سیدمحمد نوروزیان امیری

متن ارائه‌شده مجموعه‌ای از فعالیت‌های ابتکاری و تعاملی برای هفته نخست مدرسه است که از منظر دانش مدیریت آموزشی قابل تحلیل و تفسیر است. این فعالیت‌ها نه تنها به استقبال سال تحصیلی جدید می‌روند، بلکه به صورت بنیادین بر کیفیت روابط، فضای یادگیری، انگیزش درونی و ایجاد هویت جمعی و فردی تأکید می‌کنند.

به نظر می‌رسد این اقدامات به تقویت ابعاد رشد کودک کمک می‌کنند. برای مثال، ساخت کیف‌های «در مورد من»، اجرای حلقه‌های تمجید، و طراحی تابلوی اهداف، بر رشد عاطفی، اجتماعی و خودآگاهی دانش‌آموزان تأثیر گذارند. این فعالیت‌ها مطابق با اصول یادگیری سازنده گرایانه هستند؛ در آن‌ها دانش آموز نه تنها گیرنده اطلاعات نیست، بلکه فعالانه در ساخت دانش و هویت یادگیری خود مشارکت می‌کند. همچنین، استفاده از روش‌های بازی محور (اتاق فرار، بازی‌های گروهی و...) بر دیدگاه یادگیری فعال و تعاملی مبتنی است و در تقویت تفکر انتقادی، مهارت حل مسئله، کار گروهی مؤثر است.

از منظر نظریه‌های انگیزش، بسیاری از این فعالیت‌ها به نظریه خودتعیین‌گری^۱ دسی و رایان نزدیک‌اند؛ یعنی با تقویت سه نیاز روانی بنیادین «خودمختاری (انتخاب فعالیت‌ها)، شایستگی (برجسته‌سازی توانمندی‌ها)، و پیوند (ایجاد رابطه عمیق با همسالان و معلم)» زمینه رشد انگیزش درونی را فراهم می‌کنند. همچنین، اجرای پیمان نامه کلاسی، مصداقی از رویکردهای مبتنی بر نظم درونی شده و تربیت اخلاقی است که در آن کودکان نه صرفاً برای رعایت مقررات، بلکه در فریندی مشارکتی، نسبت به قواعد درک و توافق اخلاقی پیدا می‌کنند.

از منظری دیگر، این متن نمونه‌ای از مدیریت کلاس با رویکرد مشارکتی، یادگیرنده‌محور و تحولی است. مدیر کلاس (معلم) نه به عنوان مجری یک‌سویه، بلکه تعاملگر فرایند یادگیری شناخته می‌شود. طراحی چنین فعالیت‌هایی مستلزم برنامه‌ریزی راهبردی برای شروع سال تحصیلی است که بر رفع نیازهای روانی اجتماعی دانش‌آموزان تمرکز دارد. در عین حال، اقداماتی ابتدایی مثل سرشماری کلاسی، طراحی دیوارنگار و پیمان نامه، به ایجاد فرهنگ سازمانی کلاس کمک می‌کنند و فضای مدرسه را به مثابه یک اجتماع یادگیرنده شکل می‌دهند.

شاید بتوان گفت، در سطحی کلان، این فعالیت‌ها با مفاهیم رهبری آموزشی تحولی هم‌راستا هستند. معلم به مثابه رهبر یادگیری، با ایجاد محیطی الهام‌بخش و مشارکتی، اعتماد، عزت‌نفس و انگیزش یادگیرندگان را بیشتر می‌کند. طراحی فعالیت‌های خلاقانه نیازمند قابلیت‌های رهبری در حوزه مدیریت عاطفی، نوآوری آموزشی و ارتباط مؤثر با دانش‌آموزان است.

در مجموع، ۱۰ گام یادشده، نه تنها راهکارهایی عملی را برای شروع قدرتمند کلاس درس ابتدایی عرضه می‌کنند، بلکه با پشتوانه نظری مستحکمی از علوم تربیتی و اصول مدیریت آموزشی، الگویی قابل اتکا برای معلمان و مدیران، در راستای ایجاد کلاس‌های پویا، مشارکتی و رشددهنده محسوب می‌شوند.

پی‌نوشت

۱. نظریه خودتعیین‌گری (SDT یا Self-Determination Theory) که اوارد دسی و ریچارد رایان مطرح کرده‌اند، یک نظریه روان‌شناختی در مورد انگیزش و شخصیت است.

مدارا با عاشقان سرعت

دکتر مرتضی مجدفر

در این نوشته، که البته ترجمه است و به مناسبت شروع سال تحصیلی، از طرف مجله به‌عنوان روایت کاوی شماره نخست انتخاب شده است، با ده کار جذاب آشنا می‌شویم که می‌تواند در همان روز و هفته اول و حتی تا پایان سال تحصیلی، برای علاقه‌مند کردن دانش‌آموزان به تربیت و یادگیری به اجرا در آید. این کارها، به غیر از یکی دو مورد، به‌طور عمده در حیطه وظایف معلمان کلاس است و در هر حال می‌تواند در کلاس‌های درس به اجرا در آید. برای مثال، نوشتن پیمان نامه کلاسی که در ادبیات علوم تربیتی از آن با عنوان «نگارش الفبای مدیریت کلاس درس» نام برده می‌شود، یک کار نرم‌افزاری و اختصاصی است که معلم آن را با مشارکت دانش‌آموزان، در چارچوب کلاس، قوانین مدرسه و مقتضیات خود و شرایط مدرسه و دانش‌آموزان تدوین می‌کند. ولی داشتن جایی مثل اتاق فرار بسیار موردعلاقه دانش‌آموزان است و این روزها، به‌ویژه در شهرهای بزرگ، دانش‌آموزان برای حضور در یک نوبت یک تا دوساعته اتاق‌های فرار بیرون از مدرسه، حاضرند کلی هزینه کنند. این کار برای مدرسه، هم از نظر هزینه و هم به دلیل معماری و فضایی که حتی یک اتاق فرار اولیه و ساده طلب می‌کند، خارج از اختیار و توان یک معلم است.

با طرح نکاتی در مورد همین یک مورد ساده، می‌خواهیم شروع جذاب سال تحصیلی را به موارد دیگری تعمیم بدهیم که باید ساخته و پرداخته ذهن گروه‌های مدیریتی مدرسه باشند و معلمان به‌عنوان اهالی خط مقدم سنگر تربیت و یادگیری می‌توانند مجری این طرح‌های انگیزشی باشند. ولی از همه مهم‌تر این است که باید در نظر داشته باشیم، کودکان و نوجوانان امروزی عاشق سرعت هستند و طرح‌های اجرایی در مدرسه باید به‌شدت کمیته‌گرا (مینی‌مالیستی) و قابل اجرا در کوتاه‌مدت باشند. دیگر اینکه با آستانه تحمل بسیار تنزل یافته بچه‌های امروزی متناسب باشند.

■ کودکان امروزی که وارد پایه اول ابتدایی می‌شوند، دیگر تحمل جشن‌های طولانی مدتی نظیر آنچه قبلاً به آن «جشن شکوفه‌ها» می‌گفتیم و تقریباً یک صبح تا ظهر را به خود اختصاص می‌داد، ندارند. در جشن شکوفه‌ها چه تغییراتی باید اعمال کنیم تا بچه‌های امروزی، ضمن شادابی و نشاط، آماده ورود به پایه اول دبستان شوند؟ اگر چنین است، باید به‌طور کلی از خیر سخنرانی‌های طول و دراز و حتی پنج‌دقیقه‌ای بگذریم و قبول داشته باشیم اغلب کودکان و نوجوانان، صدای سخنرانان مدرسه‌ای را، چه از عوامل مدرسه باشند و چه مهمان مدرسه، نمی‌شنوند. این افراد در واقع برای در و دیوار صحبت می‌کنند، نه مخاطبان دانش‌آموز!

■ راستی چه اشکالی دارد حتی نظم یادگانی را هم به هم بزنیم و در دو سه هفته اول، بچه‌ها صفاً به شکل مرسوم «از جلو نظام» را نداشته باشند! نظم و تشکیل صف را می‌توان به تدریج و با ذکر دلایل منطقی، در طول سال و از همان هفته‌های اول، به بچه‌ها آموزش داد.

■ راستی در متوسطه دوره دوم و حتی دوره اول، با معضل تلفن‌های همراه پنهان در جیب و کفش و جوراب چه می‌کنید؟ چه جذابیت‌هایی قوی‌تر از شگفتانه‌های فضای مجازی قرار است رو کنید تا این پدیده دنیای معاصر را به حاشیه براند؟

■ راستی، مگر اشکال دارد کلاس‌های دو هفته اول کوتاه‌تر از زمان‌های پیش‌بینی شده طی سال تحصیلی باشند؟ این همه زمان تلف شده در طی سال تحصیلی داریم، این دو هفته هم اضافه بر آن‌ها، حتی گاهی اگر کلاس‌ها با برنامه تشکیل شوند، کیفیت این ساعات‌های تقلیل یافته بیشتر از زمان رسمی آموزش می‌شود.

■ از دیگر برنامه‌هایی که می‌توان با آن‌ها شروع مهیج و جذابی را تجربه کرد، برگزاری مسابقه‌های فکری، هنری، ورزشی و... در دو هفته اول است.

■ در نظر بگیرید که بچه‌های امروزی کودکان و نوجوانان تغییر یافته‌ای هستند که برنامه‌های تغییر یافته‌ای را طلب می‌کنند. تغییر را بپذیریم.

فراتر از خوشامدگویی

سید علی عبداللہی حسینی

سفیر نوآفرینی آموزش، کوچ عملکرد دبستان مهرگان بابل

سال تحصیلی تازه آغاز شده و معلمی که می‌خواهد کلاسش فقط محلی برای «درس‌دادن» نباشد، بلکه جایی برای «شناخته‌شدن، دیده‌شدن و رشد» باشد، فعالیت‌هایی ساده اما تأثیرگذار طراحی می‌کند؛ فعالیت‌هایی نه برای انتقال محتوا، بلکه برای ایجاد پیوند میان دل‌ها و ذهن‌ها.

در نگاه اول، این برنامه‌ها شاید مجموعه‌ای از بازی‌های خوشامدگویی باشند، اما با دقت بیشتر درمی‌یابیم که نوعی روایت پنهان از کلاسی بر مبنای کرامت، شناخت و تعامل انسانی هستند؛ جایی که معلم، نه مأمور انتقال کتاب، بلکه راهبر رشد و کوچ مسیر یادگیری است.

درک روایت و معنای ضمنی آن

این متن، مجموعه‌ای از فعالیت‌های آغاز سال تحصیلی است که تلاش می‌کند با روش‌هایی ساده، جذاب و کم‌هزینه، پیوندی معنا دار میان دانش‌آموزان و فضای مدرسه ایجاد کند. در لایه زیرین این پیشنهادها نوعی تغییر گفتمان جریان دارد:

- از کلاس به عنوان «محل انتقال محتوا» به «فضای ساختن تجربه زیسته».

- از نگاه دانش‌آموز به عنوان «گیرنده محتوا» به «عامل انسانی دارای هویت، آرزو و صدا».

- از آموزش بر مبنای رقابت و انضباط، به تربیت بر مبنای رابطه، احترام و رشد درونی.

این فعالیت‌ها حامل این پیام پنهان‌اند: یادگیری فقط با کتاب شروع نمی‌شود؛ با شنیده‌شدن و دیده‌شدن آغاز می‌شود.

تحلیل رفتاری معلم از منظر مربیگری (کوچینگ) عملکرد

از منظر کوچ عملکرد، این برنامه‌ها نشان‌دهنده تغییر بنیادین در نقش حرفه‌ای معلم هستند:

الف) معلم به عنوان طراح رابطه و بستر رشد

معلم در اینجا صرفاً طراح فعالیت نیست، بلکه «معمار روابط انسانی» در کلاس است. او با این رویکرد مسئول ساختن اعتماد، امنیت روانی و تعلق خاطر در دانش‌آموزان می‌شود.

ب) برقراری رابطه افقی، نه عمودی

در حلقه‌های تمجید، پیمان‌نامه کلاسی و کیف‌های شخصی، معلم به‌جای ایستادن در جایگاه ناظر، در کنار دانش‌آموزان قرار

می‌گیرد. این یعنی «مربی (کوچ) بودن» به جای «حاکم بودن»؛ همراه رشد شدن به جای در اختیار گرفتن (کنترل) رشد.

ج) فرصت‌های ابراز و خودشکوفایی

این فعالیت‌ها نه تنها شناخت معلم از دانش‌آموز را عمیق می‌کنند، بلکه خود دانش‌آموز را نیز با «خود واقعی‌اش» مواجه می‌کنند. این فرایند پایه‌گذار خودرهمبری یادگیری در طول سال است.

د) نقطه قابل بهبود: بازتاب‌پذیری پس از فعالیت

در کوچینگ حرفه‌ای، پس از هر فعالیتی باید فرصتی برای بازاندیشی فراهم شود. متن حاضر به «بازتاب فعالیت‌ها» اشاره‌ای ندارد؛ گویی صرف انجام فعالیت کافی است. در حالی که بخشی از یادگیری عمیق، در «بازگفتن تجربه» و تأمل جمعی بر آن شکل می‌گیرد.

بازتاب‌های تحولی برای نظام آموزشی امروز

الف) مدرسه به مثابه زیست‌بوم تربیتی

این برنامه‌ها مدرسه را نه کارخانه نمره، بلکه باغچه پرورش شخصیت، مهارت و روابط انسانی می‌بینند؛ جایی برای تمرین زندگی، نه صرفاً آموزش محتوا.

ب) تربیت شخصیت‌محور به جای حافظه‌محور

این متن نگاه را از تمرکز بر کتاب و برنامه درسی به سمت «انگیزه، احساس و معنا» سوق می‌دهد؛ یعنی حرکت به سوی تربیتی انسان‌مدار و پایدار.

ج) بازگشت نقش واقعی معلم به او

در این فعالیت‌ها معلم به عنوان طراح تجربه، هدایتگر احساس، شنونده فعال و تسهیلگر رشد شناخته می‌شود؛ جایگاهی که در سیاست‌گذاری‌های فعلی گاه نادیده گرفته می‌شوند.

د) آمادگی برای پیاده‌سازی مدرسه یادگیرنده

اجرای این فعالیت‌ها در هفته اول سال تحصیلی، کلاس را برای پذیرش رویکردهای نوین (یادگیری پروژه‌محور، پژوهش‌محور و مهارت‌محور) آماده می‌کند.

سخن پایانی

آنچه در نگاه اول چند بازی و کار گروهی به نظر می‌رسد، در واقع بنیانی است برای شکل‌گیری مدرسه‌ای نوین؛ مدرسه‌ای که بر رابطه، کرامت، مشارکت و خودشکوفایی استوار است. معلمانی که سال تحصیلی را این‌گونه آغاز می‌کنند، نه تنها درس می‌دهند، بلکه «رابطه می‌کارند» و اگر با خودشان صادق باشند، می‌دانند که هیچ محتوایی، تا زمانی که رابطه نباشد، اثر نخواهد گذاشت.